

CUMHURİYET'İN KURULUŞ DÖNEMİ'NDE RESMÎ İDEOLOJİ VE TÜRK TARİH TEZİ'NE ALTERNATİF BİR YAKLAŞIM: "ATSIZ MECMUA"

Tuğrul KORKMAZ*

Öz

Ulus-devletlerin en önemli misyonlarından biri kimlik inşasıdır. Kimliğin inşa edilmesinde ise halk toplulukları arasında bir bağın tesis edilmesi yani kısaca milletin oluşturulması için objektif ve sübjektif bağların bu insan topluluğu arasında kurulması gerekmektedir. Bu noktada tarih ve tarih yazımı ise hayati bir rol üstlenmektedir. İmparatorluk bakiyesi olan ve ulus-devlet olarak ortaya çıkan Türkiye devletinin kurulmasında da resmi tarihin yazımı araçsal bir rol üstlenmiştir. Herhangi bir ulus-devletten farklı olarak, bir dizi köklü reform ve hükümet sistemi değişikliğini de içeren bu süreçte Türkiye'de resmi tarih yazımı çok daha fazla amaca hizmet eder şekilde ortaya çıkmıştır. Böyle bir hamle, bir taraftan bu tarih yazımına etki edip onu yönlendirmek isteyen veya ortaya çıkan ürünü beğenmeyerek eleştiren entelektüel bir kitleyi de beraberinde getirmiştir. Bunlardan birisi daha sonra Türkiye'de bir milliyetçilik ekolünün de kurucusu olan Hüseyin Nihal Atsız'dır. İçerik analizinden faydalanılan bu çalışmada, resmi tarihin bel kemiğini oluşturan Türk Tarih Tezi'nin hazırlandığı dönemde, çıkardığı dergi aracılığı ile buna etki etme ve dönüştürme gayreti içinde olan Atsız'ın tarih anlayışı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atsız Mecmua, Türk Tarih Tezi, Resmi İdeoloji, Milli Kimlik.

AN ALTERNATIVE APPROACH TO THE OFFICIAL IDEOLOGY AND TURKISH HISTORY THESIS IN THE FOUNDATION PERIOD OF THE REPUBLIC: "ATSIZ MECMUA"

Abstract

One of the main missions of nation states is the construction of identity, which is establishing a connection among the people to form a nation, in other words the establishment of both objective and subjective ties within the community. In this context, history and historical narrative play a key role. The process of constructing the new republic from the remnants of the empire and emerging as a nation-state also involved the instrumental role of crafting an official historical narrative. Unlike other nation-states, this process in Türkiye, which included profound reforms and changes in the government system, resulted in a more purpose-driven official historical narrative. This move not only influenced and guided the historical narrative, but also

* Dr. Öğretim Üyesi, Aksaray Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, tugrulkorkmaz@aksaray.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5497-6314>

attracted a class of intellectuals who either wanted to influence or were critical of the resulting product. One of these people was Hüseyin Nihal Atsız, who later became one of the the founders of the nationalist movement in Türkiye. The purpose of this study is to present Atsız's perspective on history by content analysis through the journal he published during the period when the backbone of the official historical narrative, the Turkish Historical Thesis, was being developed.

Keywords: *Atsız Mecmua, Turkish History Thesis, Official Ideology, National Identity,*

Giriş

1923'te, zorlu bir savaşın ardından, devlet şekli değişikliğini içeren Cumhuriyet'in ilanı, devrimlerin belki de o ana kadar alınan kararlardan en radikal olarak değerlendirilebilir. Cumhuriyetin ilanı yalnızca bir yönetim biçimi değişikliği değil bununla paralel yeni bir gelecek inşası ve yeni tercihlerin yol ayrımlarının birbirleriyle bağlantılı olarak ortaya çıktığı bir dönemi içermektedir. Daha açık bir ifade ile yapılan bu tercihler, yeni devletin meşruiyet zemininin, milletinin, ülkesinin ve gelecek vizyonunun da belirleyicisi olan bir dizi birbirine bağlı yeni tercihleri ortaya çıkaracaktır. Devletin kurgulanması ile ilgili bu tercihler ise yalnızca siyasi, ekonomik ve kurumsal değil aynı zamanda negatif tarihten bir kopuşu simgeleyen medeniyet ve kültür tercihini de beraberinde getirmiştir.

İmparatorluktan ulus devlete, meşruti monarşiden cumhuriyete uzanan bu köklü tercihler bütünü, yalnızca bireysel ve yönetici elitin hayat pratiklerinden değil, aynı zamanda da dönemsel pragmatik şartlar ve dönüşümün gerekliliklerinden kaynaklanarak ortaya çıkmıştır. Bir medeniyet tercihinin paralel olarak gelişen ve kurgulanan yeni dönemin felsefi belirleyicisi pozitivism olmuştur. Bununla bağlantılı olarak ulaşılmak ve geride bırakılmak istenen hedef ise batı medeniyetinin seviyesidir. Bunun yapılabilmesi için gerekli yöntem ise batının kurum, bilim ve birikiminden faydalanmaktır (Timur, 2001, s. 112-114).

Bu bağlamda savaştan çıkmış, küllerinden adeta yeniden doğarak, yıkılan bir imparatorluğun ardından yeniden bir devlet kurmayı başaramış bir halkın önce hayatta kalması; sonrasında ise bu başarısını daha da öteye taşınması gerekmektedir. Bunun yapılabilmesi için de yukarıda bahsedilen kaynağının pozitivismden alan gerekçe çerçevesinde bu halk kitlesinin bunu yapabileceğine inandırılması son derece önemlidir. Bunun yolu ise o yıllarda son derece kabul gören ve muteber bir bilim dalı olan antropoloji ve tarihten yararlanarak, halkın ihtiyaç duyduğu manevi ve moral değerlerin tatmininin sağlanmasıdır. Atatürk'ün 10. Yıl Nutku'nda "Türk milletinin karakteri yüksektir! Türk milleti çalışkandır! Türk milleti zekidir!" gibi kitleleri motive edici sözlerinden de anlaşılacağı üzere; halk, geçmişte atalarının başardığı şeyleri, üstesinden geldiği problemleri, elde ettiği kazanımları bir kez daha yapabileceğine inanç duyacak, bu aynı zamanda onları bir arada tutacak bir

harç vazifesi de görecektir (Turan, 1995, s. 167-168). Bu özet gerekçe ve arka plan çerçevesinde, cumhuriyete geçişte dönüştürülmesi ya da kurgulanması gereken alanlardan birini de tarih oluşturmaktadır. Medeniyet tercihiyle bağlantılı, iç ve dış siyasetin gereklerine hizmet edebilecek bir tarih yazımı, bir şart olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlıdan aktarılan İslam ve doğu mirasının negatif olarak görülerek reddedildiği, yerine milliyetçilik, laiklik ve medeniyetçiliğin harmanlandığı bir anlayışla kökenini tarihten alan yeni bir gelecek tasavvurunun kurulduğu söylenebilir.

Hiç kuşkusuz bu denli büyük bir dönüşümde olumsuz tepkilerle karşılaşılması ya da topyekûn herkesin kabul edebileceği ve herkesi memnun edebilecek adımların atılması çok da mümkün gözükmemektedir. Siyasetten sosyolojiye, iktisattan kültüre köklü dönüşümlerle devletin kodlarının belirlendiği ve kurgulandığı bu dönemde çevreden de resmî politikaları kendi düşünceleri çerçevesinde etkilemek ve biçimlendirmek isteği ile alternatif öneriler, eleştiriler ve tezler sunulmuştur. Özellikle kimliğin inşası, tarihin anlamlandırılması ve kültürel konularda farklı çevreler resmî ideoloji üzerinde etkili olmaya ve onu kendi istekleri doğrultusunda dönüştürmeye/etkilemeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın konusu olan Türk Tarih Tezi bağlamında da benzer gelişmeler yaşanmıştır. O dönem için düşünüldüğünde akademik anlamda daha bilinen ve popüler olan bir örnek olarak Anadoluculardan bahsedilebilir. Fakat bunun yanında dönemin şartlarında etki alanı ve kitleselliği Anadolucular kadar olmamakla birlikte farklı alternatif önerilerin, çevre milliyetçi ekollerden geldiği de bilinmektedir. Bunlardan başlıcaları olarak ise etnisist Türk milliyetçiliğinin öncü isimlerinden Hüseyin Nihal Atsız'ın kendi fikirlerini neşrettiği *Atsız Mecmua* önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmanın konusunu tam da Türk Tarih Tezi'nin ve Cumhuriyetin resmî tarih yazımının oluşturulduğu döneme denk gelen, 1931-1932 yılları arasında 17 sayı yayınlanan kimlik, tarih, coğrafya ve millî hedeflerin, milliyetçi bir perspektiften ele alındığı, bu mecmuadaki tarih tasavvuru oluşturacaktır. Türk Tarih Tezi ve Atsız Mecmua'nın tarih anlayışının bilimselliği, doğru veya yanlışlığı çalışmanın konusu olmamakla birlikte, amaç bu tezlerin iddia ve argümanlarının anlaşılmasıdır. Çalışmada cevabı aranan başlıca sorular olarak: Türk Tarih Tezi'nin ne olduğu, hangi gerekçeler ve amaçlarla ortaya çıktığı, ne gibi tepkilere karşılaştığı, Atsız Mecmua'da Türk Tarih Tezine karşın ne gibi reaksiyonlar olduğu ve nelerin önerildiği sayılabilir. Bu soruların yanıtlarının belirlenmesi için ilk olarak Türk tarih Tezini ortaya çıkaran tarihsel arka plana değinilerek ardından bu tez amaç ve hedefleri bağlamında ortaya konulmaya çalışılacaktır. Sonrasında Atsız Mecmua'nın 17 sayısında yer alan metinler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilecek ve bu eksende Atsız Mecmua özelinde daha ziyade Hüseyin Nihal Atsız'ın alternatif tarih anlayışı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu yapılırken Atsız Mecmua'nın tarih anlayışı ile Türk Tarih Tezi'nin benzeşen

ve farklılaşan noktaları da tespit edilerek literatüre katkı sağlanmaya çalışılacaktır.

1. TÜRK TARİHİNDE ULUSAL BİR SAYFA: TÜRK TARİH TEZİ

Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları tarafından, Kurtuluş savaşının ardından askeri mücadeleyi tamamlayarak yeni kurulan devlette, yalnızca bir aşama geride bırakılmış siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel bir dizi yeni mücadeleye başlangıç verilmiştir. Bu devlet ve hükümet sistemi değişikliğini de içinde barındıracak olan sancılı bir sürecin başlangıcı olarak görülebilir. Zira yüzyıllardır alışılan ve bilinen imparatorluk tarzı bir devletten ulus-devlete dönüşü içeren bu süreç yalnızca devletin adını değiştirmekle başarılabilir bir dönüşüm değildir. Bununla birlikte kültürün, felsefenin, milletin ve en önemlisi de tarihin yeni kurulan devlet özelinde dönüştürülmesi gerekmektedir.

Bu köklü dönüşümün en önemli kilometre taşı olarak I. Mecliste yer alan muhalif veya devrimlere karşı direnç oluşturabilecek olan vekillerin tasfiye edilerek, II. Meclisin oluşturulması ve bu meclisin de 29 Ekim 1923 tarihinde cumhuriyeti ilan etmesi gösterilebilir. Direncin büyük ölçüde ortadan kaldırıldığı bu yeni atmosferde devletin form olarak milliyetçilik ideolojisinin nihai hali olarak anılabilecek olan ulus-devleti benimsemesi, bu devlet formunun belki de en temel işlevi olan yeni bir kimlik oluşturma hususunda da bir ihtiyacı ortaya çıkartmıştır.

Millî Mücadele'nin başlangıç aşamasında Fransız İhtilali'nin değerleri ve aydınlanma felsefesi üzerinden yürüyen devrim süreci, takip eden yıllarda terk edilerek pozitivizm, milliyetçilik ve medeniyetçilik harmanı ile yorumlanan bir hal almıştır (Durgun, 2010, s. 111). Devrimin temel niteliğini oluşturan pozitivizm olay ve olgular arasında sebep sonuç bağlantıları kuran bir bakış açısını ortaya çıkartmaktadır. Bilim, insanlığın ortak değeri ve bir birikimin sonucudur-evrenseldir. O halde bu tüm insanlık tarafından da kullanılabilir. Dönemin şartlarında medeni olan “Batı”dır ve bu medeniyete ulaşmak için yapılması gereken şey onların tarih boyunca elde ettiği ve ulaştığı bilgiyi kullanmaktır. İnsanlığın ortak malını alıp kendi milletini de o seviyeye yükseltme girişiminde ve ulus devletin teşkilinde ise milliyetçilik devreye girecektir. Dolayısıyla ulus kimliğinin yeni belirleyicileri olarak antropoloji bilimi ırk esaslı, arkeoloji bilimi ise coğrafya esaslı bir çerçeve çizmiştir (Toprak, 2015).

Bir diğer ifade ile yeni bir yönetim biçimi tercihi ve adeta Osmanlıdan gelen doğu ve İslam kaynaklı tarihin sıfırlandığı cumhuriyet devrimlerindeki akış; Osmanlı'dan gelen İslami unsurlarda barındıran dünya görüşünün reddedildiği, yerine aydınlanma ve Fransız Devrimi'nin kültürel-siyasal mirası, düşünce ve kavramlarının iktibas edildiği, bunun da Türkiye özelinde yoğun milliyetçi öğelerle harmanlandığı bir batılılaşma hamlesi olarak özetlenebilir (Akman, 2011, s. 81).

Böyle bir terkipte hiç kuşkusuz en önemli rolü kimlik inşası olacaktır. Ulus-devlet, kimlik inşasında vatandaşlarına siyasal bir kimliğin yanı sıra ırk, dil, din, anayurt, gelenek, tarih, yaşam tarzı ve pratikleri, değerler ve kurumlar gibi kültürel öğeleri de içeren bir kimliklendirme yapar (Erdenir, 2005, s. 26-27). Fakat bu noktada yeni devleti ciddi bir sorun beklemektedir o da Türklerin köklü bir millet olmalarına rağmen yazılı tarihinin olmayışıdır (Güvenç, 1994, s. 12). Gerçekten de Osmanlı Dönemi'nde tarih, yalnızca hanedanla sınırlı kalan ve esas itibarıyla onun yönetme erkini bulunduran bir boydan geldiğinin, iç siyasette kullanılmak üzere hazırlatılan ısmarlama bir tarih olduğu da söylenebilir.

Burada bir parantez açılarak bütün devletler, hülusa ulus-devlet için kimliklendirme yapmanın neden önemli olduğuna değinilmesinde fayda vardır; zira kimlik bir insan topluluğuna din, dil, etnik köken, ortak mazi, yurt, simge, mit, gelenek ve görenekler üzerinden bu gün beraber yaşama azmi ve gelecek için de ortak siyasal hedeflerin yükleyicisi olarak görülebilir. özellikle eğitim aracılığı ile topluma ve sonraki nesillere zerk edilen bu esasların sağlanabilmesi için ise tarih yazını son derece önemlidir; çünkü bu tarih sayesinde bireyler “millileşecek” ortak bir payın paydası olduklarını hissederek millî ülküye erişebileceklerdir.

Türkiye Cumhuriyeti de bu gerçeklikten hareketle henüz kuruluş döneminde bir ulusal kimlik inşa etme çabasına yönelmiştir. Zira eldeki insan malzemesi öncül Türk devleti olan Osmanlı'nın millet sisteminin bakiyesi olarak kalan ve çoğunluğu kendini Müslüman olarak tanımlayan bir kitleden oluşmaktadır. Ümmet anlayışından millete doğru geçişi içeren bu kimlik sisteminin inşasında milliyetçilik ideolojisi ciddi bir rol üstlenmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk devletin kuruluş aşamasında eldeki malzemeden bir millet yaratmaya yönelik atacağı adımlar için ciddi bir şekilde kafa yormuş, bunu tarihsel ve bilimsel anlamda temellendirebileceği Türk ulusal kimliği ile ilgili araştırmalarda bulunmuştur. Buna yönelik Türk ve dünya tarihinin önemli eserlerini incelemiştir. Bu incelemeler neticesinde son yüzyılı hiç de parlak olmayan bir milletin ulusal kimliğini ve ulusal bilincini yeniden inşa etmek için ihtiyaç duyabileceği özgüvenin ve ümidin tohumlarını geçmişte bulmuştur. Daha açık bir ifade ile geçmişte büyük medeniyetler kuran ve kurulmasına katkı veren Türkler, bundan sonra da medeni bir millet olduğunu dünyaya gösterecektir. medeniyetçi tarih anlayışı olarak isimlendirilen bu süreçte bahsedilen amaca dil ve tarih konularında yapılacak çalışmalarla ulaşılabacaktır (Oral, 2019, s. 191).

Atatürk'ün düşünce dünyasında “batı medeniyeti” hedefe yönelik, insani ve millî gelişim için gerekli ve doğru bir örnektir. Hali hazırda batının bu medeniyeti zaten Türk toplumunun unutulmuş tarihi içerisinde mevcuttur. Yapılmak istenilen şey bu unutulmuşluğun yeniden hatırlanmasından ibarettir (Çelik, 2016, s. 85). Böylelikle ulus-devletin zorunlu bir süreci olarak ulusun moral kaynaklarının şekillendirilmesi öncelikli hedefiyle bir tarihin

oluşturulması bu sürecin iç siyaset ve ulus devlet mantığı ile alakalı yönünü oluşturmaktadır.

Bunun yanında bu sürecin şekillenmesinde etkili olan bir diğer faktörden de bahsetmek gerekmektedir. Bu faktör alsında tamamen konjonktürel şartlara karşın pragmatik bir biçimde şekillenecek olan, batıdaki Türk algısı ile ilgili, dış faktördür. Bu yalnızca pejoratif bir algıdan ziyade dönemin dünyasında muteber kabul edilen Antropoloji bilimi ile de yakından alakalı bir faktördür. Şöyle ki Atatürk'ün manevi kızı Afet İnan 1928 yılında bir gün Gazi'nin yanına giderek ona Fransa'da coğrafya kitaplarında Türklerin sarı ırka mensup ikinci sınıf bir insan topluluğu olarak betimlendiğini ve gerçekten böyle olup olmadığını sorduğunu anlatır. Atatürk ise bu iddiayı kesin bir şekilde reddederek bu konunun üzerinde çalışılması gerekliliğini belirtir (İnan, 1939, s. 243-244).

Kısaca özetlenmeye çalışılan bu tarihsel arka plan ve politik iklim çerçevesinde, resmî tarih bakışının kurucu eylemi niteliğinde Türk Tarih Tezine yönelik çalışmalar başlatılmıştır (Copeaux, 2006, s. 23). Kurumsallaşmaya yönelik çalışmalar olarak nitelendirilebilecek gelişmelerden ilki 1930 yılında Afet İnan'ın önermesini verdiği Türk Ocağı Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin kurulmasıdır. Hızla faaliyetlerine başlayan bu cemiyetin 1930 yılının sonlarına doğru Türk Tarihinin Ana Hatları adlı eser yayımlanmıştır. Eserde Orta Asya'da tarih öncesi dönemde medeniyetler kuran Türklerin iklimde yaşanan değişimler sonucunda dünyanın farklı coğrafyalarına göç ederek medeniyetlerini o coğrafyalara da taşıdığı, dolayısıyla dünya gelişimine katkı sağlayan bir millet oldukları, bunun yanında bahsi geçen göçlerle birlikte aslında Anadolu'ya binlerce yıl önce geldiği ve Anadolu'nun bir Türk yurdu olduğu vurgulanmaktadır. Bu eserin ardından 1931 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından "Türk Tarihinin Ana Hatları-Methal Kısmı" adı altında bir eser basılarak okullara dağıtıldı. İlk eserin özeti niteliğindeki bu kitapçığın giriş kısmında yer alan ifadeler kitapçığın basılma amacını da ortaya koymaktadır. Önsözde yer alan bilgilere göre bu kitapçık o döneme kadar basılan yerli ve Fransızlar tarafından basılan yabancı tarih kitaplarında Türklerin dünya tarihindeki rolünü bilinçli veya bilinçsiz şekilde küçültülmesine cevap niteliğinde oluşuyla dikkat çekicidir. Zira Türklerin ataları hakkında yanlış bilgi alması ve kendini ve benliğini tanımasında bu ciddi bir sorun yaratacaktır. Dolayısıyla bahsi geçen kitapçık Türk milletinin ihtiyaç duyduğu millî tarih yazını ile ilgili atılmış bir adımdır. Kitapçıkta birazdan bahsedilecek olan Türk Tarih Tezi'nin ortaya çıkış gerekçelerinin bir kaçı sayıldıktan sonra batılı tarihçilere yönelik de Türklerin savaşa özdeşleşmiş, diğer milletlerin topraklarını işgal eden barbar medeni olmayan bir topluluk olduğu

yönündeki, bir iftiradan öteye geçemeyen, bilimsel gerçekliği olmayan iddiaları da eleştirilmiştir. Bir anlamda Türk Tarih Tezi'nin ayak sesleri olarak nitelendirilebilecek olan bu eserleri ortaya çıkaran Türk Ocağı Türk Tarih Cemiyeti, 1931 yılında Türk Ocakları'nın kapanmasıyla birlikte kendi

varlığına da son vermiştir. Kısa bir süre sonra 15 Nisan 1931’de daha sonra adı Türk Tarih Kurumu şeklinde değiştirilecek olan “Türk Tarih Tetkik Cemiyeti” adı altında yeniden kurulmuştur (Kabapınar, 1992, s. 144-146).

Bu gelişmelerin ve eserlerin ardından Türk Tarih Tezi, birinci Türk Tarih Kongresi ile birlikte dizayn edilmeye başlandı. Gerekçe, amaç ve kapsamı anlamında evrensel ve millî boyutlar barındıran bu tezin cevabını aradığı başlıca sorular olarak şunlardan bahsedilebilir;

—Türkiye’nin en eski yerli halkı kimlerdir?

—Türkiye’de ilk medeniyet nasıl kurulmuş veya kimler tarafından getirilmiştir?

—Türklerin cihan tarihinde ve dünya medeniyetindeki yeri nedir?

—Türklerin 300 çadırdan oluşan bir aşiret olarak Anadolu’da devlet kurmaları bir tarih efsanesi ve Bizans aktarımıdır. O halde bu devletin kuruluşu neyle izah edilebilir?

—İslam tarihinin gerçek hüviyeti nedir? Türklerin İslam tarihinde ne gibi bir rolü olmuştur?

Bu sorulara verilecek cevaplar sayesinde tarih, hikâyecilikten kurtarılarak, ulusun kalkınmasına katkı sağlayacak, millî bilinç oluşturacak, millî kaynaklara ve meselelere ilgi uyandıracak bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Böylelikle dönemin bilimsel yöntem ve tekniklerinden faydalanılarak ulusal yapının inşasının sağlanması hedeflenmiştir (Saral, 2022, s. 403).

Türk tarih tezinin evrensel ya da dış politika ile ilgili yönünü oluşturan konu, Türklere karşı batının bakış açısıyla alakalı olan yaklaşımlarından ortaya çıkmaktadır. Türkleri, göçebe, Anadolu’da işgalci, sarı ırk, barbar, ikinci sınıf insan, savaş ve şiddetten başka bir şey bilmeyen, estetik yönü olmayan bir millet olarak tanımlamalarına¹ (McMillan, 2003, s. 366), o dönemin meşru ve bilimsel anlayışları olan antropolojik, arkeolojik ve tarihsel cevaplar geliştirme isteği ile alakalıdır. Daha açık bir ifade ile batının silahını batıya karşı kullanarak, meşru ve bilimsel bir zemin hazırlama gayretidir.

Türk tarih tezinin millî, ulus-devlet ya da iç politika ile ilgili yönünü ise yeni kimliğin oluşumunda, tarih boyunca medeniyetler kuran ve bu medeniyeti taşıyan geçmişinden gurur duyan ve feyiz alan, İslamiyet’ten boşalan alanın, milliyetçiliğin unsurlarıyla doldurulduğu bir “Türk” yaratma fikri oluşturmaktadır. Böylelikle devrimlerle de paralel olarak, Osmanlı millet sisteminden miras gelen geleneksel-yerel, dine dayalı hafıza silinirken bunlar milliyetçilikle bezeli, modern, seküler ve monolitik hafızayla ikame edilecektir.

---

¹ Türkleri barbar olarak niteleyen bir ifade için (McMillan, 2003: 366): “Türklerin Avrupa’daki varlığı, ilgili herkes için bir kötülük kaynağı olmuştur. Beş yüz yıllık mevcudiyetlerinden, Türk olsun veya olmasın, hiç kimenin [herhangi] bir yarar sağladığını görmüş değilim.”

Bu gerekçelerle ortaya çıkan ve Türk Tarih Tezi olarak anılan dönemin resmî tarih anlayışının ana iddiaları altı başlıkta özetlenebilir, bunlar;

—Medeniyetin ilk çıkış yeri ve beşiği Orta Asya'dır.

—Brakisefal ve beyaz ırkın ilk yurdu Orta Asya'dır.

—Türkler brakisefal ve beyaz ırk olup, anayurdu Orta Asya'dır.

—Tarihteki ilk medeniyetin yaratıcısı Türklerdir.

—Tarih öncesi dönemlerde yaşanan kuraklık ve iklim değişmesinden ötürü Türkler dünyanın dört bir yanına dağılmış ve yeni medeniyetler tesis etmişlerdir. Hindistan Mezopotamya, Mısır ve Anadolu'ya gitmişlerdir.

—Anadolu'nun ilk yerli halkı Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Hititlerdir ve Türklerin atalarıdır.

Dönemin şartları ve gereklilikleri ile birlikte düşünüldüğünde aslında her biri gerekli ve bir misyona hizmet eder şekilde hazırlanan bu soruların ve sorulara verilen cevapların “tarih yazımı” çerçevesinde değerlendirilmesi ve anlaşılmaya çalışılması gerekmektedir. Bilimsel anlamda doğruluk veya yanlışlıktan ziyade tarihin, politik hedefler doğrultusunda kullanılması yeni bir şey değildir. Ulus-devletlerin de kimlik inşasında başvurduğu önemli araçlardan biri de “tarih manipülasyonu”dur. Bu manipülasyonun sadece yoktan bir şey var edilmesi biçiminde yapılması gerekmez; aynı zamanda bir gerçeklik üzerine yeni ve yönlendirilmiş bir başka gerçekliğin inşası şeklinde de gerçekleştirilmesi mümkündür. Cumhuriyet devrimlerinin, kültür ayağında yer alabileceği düşünülen Türk Tarih Tezi de bu şekilde okunmalı ve anlaşılmaya çalışılmalıdır.

Yukarıda belirtilen bu iddiaların her birinin geçerli nedeni ve belirli adreslere yönelik açık politik mesajları bulunmaktadır. Bu sayede batının Türklere yönelik barbar suçlaması, medeniyetin çıkış yerinin Orta Asya olduğu, yaşanan kuraklık ile birlikte batılı kavimlerin de atalarının buradan göçer vasıtası ile Avrupa'ya gittikleri, Türklerin de tıpkı batı insanı gibi antropolojik brakisefal kafatası yapısında, dolayısıyla beyaz ırka mensup olduğunun altı çizilmektedir. Türk Tarih Tezi'ne göre tarih, mümkün olduğunca erken dönemlerden başlatılarak hem Türklüğün kadimliği ve medeni yönü vurgulanmakta hem de Türklerin Anadolu'daki meşruiyeti sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu bir taraftan batının tezlerine bir cevap oluştururken, diğer taraftan ise son iki yüz yılda oldukça yıprandığı söylenebilecek olan, Türklük gururunun onarılması ve inşası için zemin oluşturmaktadır. Türklük gururunun onarılması ulus devletin kuruluş aşamasında millî kimliğin oluşturulması ve güçlendirilmesi anlamında da pekiştirici bir rol üstlenerek resmî ideolojin hedefleri doğrultusunda “ideal” yurttaşların yaratılmasında önemli bir rol üstlenecektir (Akman, 2011, s. 85). Türklüğün kutsallaştırılması ve yüceltilmesi şeklinde tezahür eden bu etno-merkezci politikalar ve söylemler bu bağlamda değerlendirilebilir.

Süreç içerisindeki milliyetçiliğin rolü ise yalnızca tarih yapımında değil sosyolojik açıdan da işlev gösterecek niteliktedir. Türk Tezi'ndeki

milliyetçiliğin bir diğer işlevi de negatif tarih olarak görülerek silinmeye çalışılan Osmanlı-doğu-İslam kültüründeki İslam'ın ikamesi olarak düşünülmektedir. Halkı cumhuriyete ve cumhuriyetçiliğe teşvik etmek için bunların söylemsel olarak dile getirilmesinden ziyade, şeriat idealleriyle yarışabilecek bir ülkü oluşturulması çok daha anlamlı görülmektedir. Bu ülkü, hiç kuşkusuz batı aydınlanmasında da olduğu gibi, dini değerlerin yerini dolduran milliyetçilik ideolojisi tarafından sağlanabilecektir. Etnik temelli bir savla, Türk milletinin tarihsel olarak diğer tüm milletlere rehberlik ettiği fikrinden hareketle kurgulanan bu tarih tezinin halk üzerinde ülkü birliğini oluşturacağı düşünülmüştür (Yıldız, 2007, s. 160).

Türk Tarih Tezi ile ilgili tüm bu anlatılanlar çerçevesinde bu tezin yalnızca Avrupa'ya bir cevap ve ulus kimliğinin inşasında bir araç olmakla sınırlı kalmadığı söylenebilir. Türk Tarih Tezi, resmî ideolojinin mütemmim cüzü olarak kültür devrimi özelliğini de bünyesinde barındıran, milliyetçiliğin yanı sıra laik Kemalist rejimin hedeflediği, ideolojik formülasyonun da felsefi temellerini oluşturmuştur (Ersanlı, 2002, s. 803).

2. TÜRK TARİH TEZİNE ELEŞTİREL BİR DERKENAR: ATSIZ MECMUA

1930'lu yılların başı Türkiye'de radikal dönüşümlerin ivme kazandığı, politik atmosferin oldukça değişken olduğu bir dönemdir. Özellikle 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasıyla beraber Türk toplumunun modernleşmesine yönelik olabildiğince kurumsal tek tipleşmelerin yapıldığı ve bu istikamette modernleşme adımlarının atılması gerektiği kanaati doğmuştur (Durgun, 2010). Topyekun bir dönüşümü içeren, medeni bir toplum ve modernleşme telakkisinin, ontolojik zemini bu dönemde teşkil edilmiştir. Bu ontolojik zemine uygun bir şekilde, epistemolojik birikimin sağlanması ve metodolojik çerçevenin çizilmesi de tek parti rejiminin temel prensibi olarak dikkat çekmektedir. Serbest Cumhuriyet Fırkası sonrasında, Türk Ocakları'nın da kapatılması meselesi tam da bunun yansımasıdır.

Tek parti yönetiminin medeni Türk tanımı, coğrafya tasavvuru ve tarih yazımı, zaman zaman, çevre Türk milliyetçiliği ekollerinin fikri ve kurumsal birikimleriyle çelişkiler ve çatışmalar içermiştir. Türk Ocakları'nın, dönemin en büyük sivil toplum kuruluşu ve çevre milliyetçiliklerin çatı örgütü pozisyonunda olması, modernleşme ve yeni toplum normlarına ilişkin güçlü itirazların da yükselebileceği olası bir odak ve direnç noktası olarak görülmesiyle sonuçlanmıştır (Ayda, 1991, s. 169). Kurumsallaşma aşamasında henüz sürecin çok başlarında olan cumhuriyette istenilecek en son şey atılacak adımları eleştirerek zaman kaybına yol açabilecek ve bu adımlara direnç gösterebilecek yapılardır. Bu konjonktürde Türk Ocakları'nın da dâhil olduğu, tek parti yönetiminin çizdiği istikamete alternatif sesler çıkarabilecek bütün kurum ve kuruluşların lağvedilmesi kararı alınmıştır. Bu karar sonrası Türk milliyetçiliğinin, adeta fikri ve kurumsal manada besleyen bir damarı

kesilmiştir. Bu noktada Türk Ocakları'nın yanı sıra ocağın yayın organı olan Türk Yurdu dergisinin de yayınlarını durduğunu belirtmekte fayda vardır.

Atsız Mecmua, Türkiye'de modernleşme bağlamında radikal dönüşümlerin yaşandığı bu dönemde, özellikle Türk Ocakları'nın kapanış sürecinde, Türk milliyetçiliğindeki entelektüel boşluğu doldurma amacıyla yayın hayatına başlamıştır. Bunun yanında derginin sahibi ve mesul müdürü olan, daha sonraki yıllarda Türk milliyetçiliğinin önemli isimlerinden biri olacak Hüseyin Nihal Atsız, o dönem henüz İstanbul Darülfünun'da genç bir asistandır. İdealist, Türkçü ve kabına sığmayan karakteriyle dikkat çeken Atsız'ın genç bir tarih asistanı olarak, cumhuriyetin tarih ve kimlik politikalarının kurgulandığı böyle bir dönemde sessiz kalması beklenemezdir. Her ne kadar hocaları ve fikirlerinden oldukça etkilendiği isimler olan Mehmed Fuad Köprülü ve Zeki Velidi Togan Türk Tarih Tezinin oluşturulması aşamasında ve Türk Tarih kongresinde yer almasına rağmen Atsız bu dergi aracılığıyla kendi yönünü ve duruşunu belli etmek istemiş de olabilir. Bu mecmuanın çıkarılmasının görünmeyen bir amacı olarak düşünülebilir. Bu noktada Atsız Mecmua'nın yayın çizgisi, dönemin tek parti rejiminin almış olduğu karar ve uygulamalara eleştirel bir boyut barındırmaktadır.

Dergi ana hatlarıyla incelendiğinde kendisini Turancılık fikrinde konumlandığı görülmektedir. Bu, dönemin resmi ideolojisi olan teritoryal (toprağa bağlı) milliyetçilik anlayışından ciddi bir ayrılığı simgelemektedir. Buna ek olarak Atsız Mecmua, resmi ideoloji tarafından savunulan beyaz ırksarı ırk gibi antropolojik zemini reddederek, "Turan ırkı" bağlamında daha çok kültürel bir millet tanımını pozisyonunda yer almaktadır. Ayrıca Mecmua'da Türkistan coğrafyasına ilişkin vurgular da kendisini göstermektedir. Mecmua'nın muhalefet çizgisinde bir diğer noktayı da batılılaşma düşüncesine getirdiği eleştiriler oluşturmaktadır. Bu bağlamda Mecmua, eğitimden kültür politikalarına kadar pek çok alanda salt Batılılaşma düşüncesinin karşısında konumlanmıştır. Lakin Mecmua için inkılapların karşısındadır demek doğru değildir. Bu bağlamda derginin, devrim sürecinde, kültürel vurgu içeren Gökalp çizgisine yakın bir konumda olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

Bununla birlikte çalışmanın da konusunu oluşturan resmi Türk Tarih Tezi'ne eleştiriler ve alternatif bir tarih tezi de dergide göze çarpmaktadır. Böylelikle hem tarih yazımı hem de coğrafya tasavvuru noktasında resmî ideolojiden farklılaşan bir milliyetçilik anlayışı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu farklılık sonraki satırlarda, derginin makaleleri bağlamında değinilerek ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Bu çerçevede Atsız, derginin ilk sayısı olan 15 Mayıs 1931 tarihli nüshada, "Türkler Hangi Irktandır" makalesiyle sürece dâhil olarak kendi görüşlerini ortaya koymaya başlamıştır. Türk Tarih Tezi'nin de ana konularından biri olan Türklerin hangi ırka mensup olduğu sorusu üzerine, çeşitli gazete ve dergilerde gündem olduğunu belirten Atsız, makalesinin giriş

kısımında bu iddiayı ortaya koyarak başlamıştır. Bilimsel metodolojik bir şekilde “Türklerin sarı Moğol ırkından değil, beyaz Aryani ırktan” olduğuna yönelik iddiayı objektif verilere dayanmadığını söyleyen Atsız, bununla ilgili üç başlık altında gerekçelerini sıralamıştır.

—Dönemin bilim anlayışında ırklar renklere göre değil, dillere göre tasnif olunur.

—Geçmiş tarihlerin bilim anlayışına göre yapılan kategorizasyon bu gün geçerli değildir.

—Türk ve Moğolların Aryanlar ile ilgisi yoktur.

Birinci gerekçede önceki dönemlerde beyaz ırk olarak kabul edilen Aryan ve Samilerin, sarı ırk olarak kabul edilen Türk ve Moğolların ise Çinlilerden çok farklı olduğunun altı çizilmiştir. İkinci gerekçede daha önceki dönemlerde Türklerin, içinde Moğollar, Tonguzlar, Finler, ve Macarların bulunduğu sarı ırkın Ural-Altay zümresinden sayılmasına rağmen, dönemin bilim anlayışına göre bunun yanlışlandığı, Fin, Macar ve Estonlardan oluşan münferit bir Fin-Ogur zümresinin bulunduğunu, Türk, Moğol ve Tonguzların ise bunlarla bir akrabalığının bulunmadığı dile getirilmiştir. Üçüncü ve son gerekçede ise Türk ve Moğolların aynı atadan geldiğinin ispat edildiği bu iki milletin Aryanlar ile bağlantısına yönelik o döneme kadar bir araştırmanın bulunmadığı ifade edilmiştir (Atsız, Mayıs 1931, s. 4).

Satır araları incelendiğinde “Türker'in Aryani ırkından olduğu hakkındaki yanlış düşüncelerin niçin kabul edilmek istendiğini bilmiyoruz..” denilerek bunun siyasi bir tercih olduğu kuşkusunu dile getiren Atsız cümlelerine şöyle devam etmektedir; “Bu mes'eleyi yalnız hissî düşüncelerin mahsulü de telakki edemeyiz. Vahşi Moğollarla akraba olmamak için, Turanlılık inkâr ediliyorsa, Çingenelerin de mensup olduğu Aryani ırkına girmek hislerimizi daha çok incitmez mi?” (Atsız, 1931, s. 4). Tarihin nereden başlatılacağı konusu ile ilgili, isim belirtilmeden, Türk Tarih Tezine karşın bir diğer itiraz da yazının ilerleyen satırlarında gözükmektedir. Türklerin Aryani sayılmasının ya da arada bir bağlantısının kurulmasının gerekçesini Anadolu'da tarih öncesi dönemlerde yaşayan Hititlerin Türk olduğu tezini destekleme amacıyla ortaya çıktığını söyler. Zira bu sayede Türklerin Anadolu'daki eskilikleri ispat edilecek ve bir veraset hakkı doğacaktır. Böyle bir şeyin olmasını kendisinin de istediğini belirten Atsız bunun bilimsel dayanakları olmayan bir iddia olduğunu ortaya koymaktadır (Atsız, 1931, ss. 4-5):

“Türklerin Aryani sayılması neticesinde meydana çıkan telakkilerden biri de Hititlerin Türk olmasıdır. Bunu ileri süren nazariyeciler Türklerin Anadolu'daki eskiliklerini isbat etmek ve bir veraset hakkı bulmak istiyorlar. Şüphesiz hissi cihetten bunu hepimiz isteriz. Fakat ortadaki hakikat şudur: Hititlerin âbideleri okunmuş ve bunların Türk değil, Aryan oldukları anlaşılmıştır. Hititlere intisap için Aryaniliği kabul ise, bizim için çok tehlikeli bir yoldur. Bir defa ırkımızın antropolojik hususiyeleri hiç de

Aryanilere uymaz. Hatta bizim antropolojik hususiyetlerimizi inkâr ederek Anadolu Türkü'nü eski Yunanlıların bekayası diye göstermek isteyenlere faydalı bir zemin hazırlamış oluruz.”

Tarih Tezine karşın iddialarını sıralamaya devam eden Atsız, Türklerin yabancı medeniyetlere sahip çıkmasına hiç gerek olmadığını, zaten başlı başına kendi medeniyetinin yeterli olduğunu, ayrıca söz konusu dönem için medeni bir millet olmanın şartının tarih öncesi dönemdeki bir medeniyetin uzantısı olmak olmadığını belirtmiştir. Nitekim hiçbir Avrupalı milletin bu şekilde de bir geçmiş medeniyete sahip olmadıklarını ve batı medeniyetinin ancak 16. yüzyılda ortaya çıkmaya başladığını söyleyerek iddialarını delillendirmeye çalışmıştır. Bunun yanında yine açık adres belirtmeden ama mesajın gideceği yer belli olarak “Eğer bilmediğimiz vesika ve deliller mevcut da bunlara müstenit yeni ve orjinal bir tez müdafaa edilmek isteniyorsa, şüphesiz bunun da yeri gazete sütunları değildir” (Atsız, 1931, s. 5), diyerek açık kapı bırakmaktadır. Bu satırları milli tarihin oluşturulmasında etkin olan heyet/zümreye kendini fark ve davet ettirme isteği şeklinde de yorumlayabilmek mümkündür

Atsız bu ilk makalesinin sonucunu bir uyarı ile bağlamaktadır. Resmi tez ile ilgili, bir anlamda manipülasyona dayalı ve yaratılan tarih anlayışının, sonraki nesillerde tarihe karşı duyulan güveni sarsacağı ve gerçek olgulara dahi şüpheyile bakılacağı sonucunu doğuracağını dile getirmektedir. Yazının bütünü değerlendirildiğinde, Türklerin Aryan olduğunu, Hititlilerin Türklerin atası olan bir kavim olduğunu reddeden Atsız, Türklerin Altay veya Turan Irkı olarak anılan bir aileden geldiğini ifade etmektedir.

Çalışmanın konusu hakkındaki ikinci makale derginin 15 Haziran 1931'de yayınlanan 2. sayısında kendini göstermektedir. Derginin 20 ve 21. sayfasında yer alan, A.K. mahlası ile yazılan Fikir Hayatı başlıklı makalede Darülfünun'da gerçekleştirilen konferans ve panellere yer verilmektedir. Bu noktada A.K. mahlasının da Hüseyin Nihal Atsız'a ait olduğunun belirtilmesinde fayda vardır (Tevetoğlu, 1988, s. 270). Fakat bu makalede de yine adres belirtmeden okların resmi tarih tezine yöneltildiği söylenebilir. Türk Tarih Tezi'nde iddia edilen ve diğer kurguların üzerine inşa edildiği Orta Asya'da yaşanan kuraklık neticesinde göçlerin başladığına yönelik iddia ile ilgili, Darülfünun edebiyat fakültesinde öğrenci cemiyeti konferansları kapsamında Mösyö Chaput'un fikirlerine yer verilen makalede göçlerin nedeni olarak kuraklığın değil iktisadi ve siyasi nedenlerin olduğu fikri anlatılmaktadır (Atsız, 1931, s. 20).

Mösyö Gabriel'in konferansında ise Bursa ve İstanbul'daki mimari varlıkların büyük bir bölümünün Bizans mimarisine değil, doğrudan Türk mimarisine ait olduğu, Türklerin kendine has güçlü bir mimari birikime sahip oldukları tezi ortaya konulmaktadır.

Konu kapsamındaki bir diğer makale 15 Ekim 1931'de, derginin 6. sayısında Ahmet Rıza² imzasıyla yer alan, Türk Antropolojisine Methal³ başlıklı makaledir. Makalede kısaca Türkiye'de daha önce olmayan antropoloji biliminin, 1925'te, Mösyö Muşe isimli bir Fransız tarafından, Tıp Fakültesinde bir müessese kurulmasını, mecmua çıkarılmasını ve İstanbul okullarındaki Rum, Ermeni ve Yahudi çocuklarının göğüs genişliklerinin ölçülmesini içeren tarihi kısaca anlatılmıştır. Türkiye'de antropoloji ile ilgilenen ilk Türkün Osman Şevki Bey olduğunun altı çizildikten sonra Türk antropolojisi ile ilgili dünya literatüründe yabancılar tarafından Anadolu'da yapılan çalışma ve ölçümlere yer verilmiştir. Fakat bu yabancıların da antropolojiyi bir propaganda aracı olarak kullandığı ve bir tarih yazımına soyunulduğu yazar tarafından iddia edilmektedir. Zira ekseriyetten Pittard ve Topinard gibi yabancı antropologlar tarafından yapılan bu çalışmalarda, Türklerin Anadolu'ya gelmesi sonrasında burada yerli halk ve kültürlerle harmanlanarak Orta Asya'dan bağımsız hatta daha çok Yunanlara benzeyen müstakil bir millet oldukları tezi savunulmaktadır (Ahmet Rıza, 1931, s. 10):

“İşte bu tarihten itibaren Fransızlar ilim yoluyla koynumuza girmek, millî bünyemizi parçalamak ve bizi tarihî ırkımızdan ayrı bir millet olarak kendimize ve dünyaya kabul ettirmek sevdasına kapılmışlardır...

...O erkânıharple bu âlimin davaları basittir. Biz geçmiş zamanların tarihini kaplayan Türkler değiliz; sadece kadim Yunanlıların Anadolu'daki bakayasıyla karışmış, Rumlaşmış, ırkî ve tarihî verasetini kaybetmiş bir milletiz. Şu halde tarihimizle ve ırkımızla alâkamızı keserek kanımıza kan, medeniyetimize medeniyet katan bu yeni damızlık ırka yani Yunanlılara yaklaşmalıyız

...Facia bu kadarla da bitmiyor. Tarihimizle ve ırkımızla alâkamızı kesmeğe matuf bu caniyane taarruzu yapan adam İstanbul'daki Türk antropoloji cemiyet ve müessesesinin fahri reisi ilân olunuyor. Çünkü o zaman, o müessesenin başında da bizim karagözlerimize ve sempatimize hayran olarak işgal ordularıyla beraber İstanbul'a gelip Fakültemize giren bir Fransız profesörü vardı...”

Yazarın temel savı I. Dünya Savaşı sürecinde askeri olarak başarıya ulaşamamış olan Fransızların, siyaseten ve ilmi olarak Türk milletini çökertmek isteği şeklinde özetlenebilir. Konumuzla asıl alakalı olan kısım

---

² Araştırmacı tarafından yapılan tarama çerçevesinde, Ahmet Rıza'nın kim olduğu, tespit edilememiştir. Dönemin şartlarında Türkiye'deki yerli antropolog sayısı yok denecek kadar az iken alana hakim, konulara vakıf böyle bir kişinin başka bir dergi, gazete veya çalışmada isminin olmayışı, onun da aslında Hüseyin Nihal Atsız olduğunu düşündürmektedir. Fikir ve tezlerini kuvvetlendirmek isteyen Atsız'ın farklı bir kimliğe bürünerek Ahmet Rıza mahlasıyla bu yazıları kaleme alması kuvvetli bir ihtimaldir. .

³ Methal/medhal Arapçadan Türkçeye geçmiş olan “giriş” manasında kullanılan bir isimdir.

ise Türk Tarih Tezi'nin oluşturulmasında, Atsız Mecmua'da oldukça sakıncalı görülen Pittard'ın çalışma ve eserlerinden yararlanmış olunmasıdır.

Yazının devamı 15 Kasım 1931 de basılan 7. sayıda “Türk Antropolojisine Methal II” başlığı ile yayınlanmıştır. Yazıda Eugene Pittard'a eleştiriler bilimsel çerçevede yapılmaya çalışılmıştır (Ahmet Rıza, 1931, ss. 11-12):

“Görülüyor ki, bu zat tarihimiz hakkında çok yanlış malumat sahibidir. Fakat menşeimiz hakkında kendi karihasına göre nazariyeler uydurmaktan çekinmiş, yalnız sonunda nazarı bir netice çıkararak bizim Çerkez ve Rumlarla karışık olmamızı ileri sürmüştür. Bu hatalı hükmün ortaya çıkmasında yegâne sebep bu Avrupalı müelliflerin Türkler hakkında Antropolojik tetkikata muktedir olamamaları ve yapanların da az tetkik ile çok büyük neticeler çıkarma arzusunda bulunmalarındır. ...

Biz bu hükümleri tarihi, içtimai ve nihayet antropolojik tetkiklerle karşılar ve hakikati onlara da kabul ettirmeye çalışırız. Ancak onlardan önce şunu da söyleyelim ki, bu hususta Topinard gibi ağır başlı insanlara hitap ederek bir hakatı kabul ettirmek kabildir. Fakat Eugene Pittard gibi daha tarihimizi vs menselerimizi bilmeden üç yüz insan ölçmekle üç yüz okka lâf söyleyenlere de cevabımız onların anlayacağı şekilde olacaktır...”

Dönemin dünyasında muteber kabul edilen bir bilim olan antropolojinin, Türkiye'deki eksikliğinden yakınan yazar, ilk yazısında da olduğu gibi yapılan ölçüm ve anketlerin hep yabancılar tarafından ve çok az örnekleme yapılarak adeta sonuca uygun ısmarlama ölçümler yapıldığını iddia etmektedir. Yazar tarafından asla kabul edilemeyecek olan bu sonuç ise Türklerin melez bir ırk olduğuna yöneliktir. Bu noktada tekrar etmekte fayda vardır ki dönemin bilim dünyasında antropolojik özellikler olan vücut ve kafatası ölçümleri tüm dünyada kabul görmüş ve bu bilimin öznesini oluşturan araçlardır. Bunların cumhuriyet rejimi veya ırkçılıkla alakalı olarak gösterilmesi ise bir nevi anakronizm veya cahillikten kaynaklanmaktadır.

Devam niteliğindeki üçüncü yazısıyla Ahmet Rıza derginin 15 Mart 1932'de yayınlanan sayısında “Türk Antropolojisine Methal III” başlıklı yazısıyla yeniden okur karşısına çıkmıştır. Yazısının bu bölümünde Türklerin kafatası yapısı ile alakalı konulara yer veren yazar bu konuda da Pittard tarafından öne sürülen iddiaları reddetmektedir (Ahmet Rıza, 1932, s. 5).

“Dolikosefal veya Avrupalı olmamız demek, E.Pittard'ın dediklerini hakikat olarak kabul etmek ve Yunanlılarla karışmış, Türklükle alâkasını kaybetmiş melez bir millet olduğumuzu kabul etmek demektir. Halbuki bütün dünya antropologları biliyor ki, bizim kafa teşekkülâtımız bilâkis brakiyosefal, yâni yuvarlak kafalı ırklar sınıfından olduğumuzu göstermektedir. Dolikosefal olduğumuzu ispat ederler veya biz bunu kabul edersek aslımız

olan ve Turanı bir ırk olan Türklük veraseti ve Türk tarihi ile alâkamız kalmıyor ve biz daha ziyade Yunanlılardan gelme melez bir millet oluyoruz. Ruhumuz buna hissene isyan etmekle beraber, yaptığımız tetkikat da bunun böyle olmadığını ve siyasi maksatlarla bu yalan yanlış tetkikatı ilim namına ortaya atarak bizi avlamak isteyen yabancıların meşum kasıtlı insanlar olduğunu meydana çıkarıyor...”

Ahmet Rıza makalesinde Türk milleti ile ilgili yapılan çalışmalarda örneklem sayılarının on binlere ulaştığında daha net sonuçlar alınacağını öne sürerek, “Türklerin ileri derecede brakisefal kafatası yapısına sahip olduğunu ve hatta broca cetvelinde yer alan brakiyosefallerden çok daha fazla brakiyosefal olduğunu” iddia etmektedir. Bu noktada Resmi Türk Tarih Tezi'nin antropolojik iddiaları ile Atsızcı görüşün örtüştüğü söylenebilir.

Yazının ilerleyen kısmında özellikle bu alanda antropolojik çalışma yapacak yerli ve yabancı bilim adamlarına öneriler de mevcuttur. Bunlardan ilki, araştırmaların şehirlerde, bilhassa İstanbul'da yapılmaması gerekliliğidir ki bu şehirlerin nüfuslarının melezleşmesinden dolayı doğru sonuçlar vermeyebilir. İkinci olarak mezarlıklardan çıkarılacak olan sayılı kafatası üzerinden sonuç alınması da mümkün değildir, çünkü o kafatasının hangi milletten olduğu belirli değildir, istatistiki bir sonuca ulaşmak için tüm mezar incelenmelidir. Üçüncü olarak araştırmalar askerler üzerinde yapılmamalıdır, çünkü tıpkı ilk maddede yer alan şehirlerde olduğu gibi askerler de farklı coğrafyalardan gelen karışık unsurlardır. Dördüncü ve son uyarı/öneri bu araştırmaların köylerde yapılmasına yöneliktir. Yazara göre ancak köylerden başlayıp orayı tasnif ettikten sonra, kazalar ve vilayetler şeklinde bir bağlantı kurularak bu ölçüm ve anketler yapıldığında bilimsel sonuçlara ulaşılabilir (Ahmet Rıza, 1932, s. 6).

Resmi tarih ve resmi ideolojiye eleştirel nitelikte yükselen bir ses, derginin 12. sayısında, “Bize Bir Gençlik Lazımdır” giriş makalesiyle kendini göstermektedir. Devrimde gençliğin rolünü tam anlayamadığı veya bunun doğru bir şekilde anlatılamadığı üzerinden kaleme alınan yazıda Atatürk'ten ve cumhuriyetten övgüyle bahsedilmesine karşın yönetici elite yönelik ciddi eleştiriler bulunmaktadır. Eleştirilerde bulunurken de bir yandan aslında kendini işaret ederek, bu sese kulak verilmesi, genç aydınların dinlenilmesi gerekliliğini de dile getirmektedir (Atsız, 1932, ss. 1-2):

“Evvvela Erzurum da, sonra Sivas ta Mustafa Kemal Paşa etrafında toplanan "Türk" savaş tarihlerinin göstermediği bir yararlıkla vurulan zincirleri kırdı; kendi varlığını dünyaya tanıttı. Sultanı ve adamlarını kovarak memlekette cumhuriyet ilan etti. Çok az bir zamanda içtimai ve siyasi yenilikler yaparak mazinin köhne ve sakat müesseselerini yıktı. Fakat: İnkılâp tamam değildir. İnkılâbın en mühim eksikliği yeni binaya yaraşan; müşterek düşünür, müşterek amel ve aksülamellere malik bir gençlik yokluğudur. Yeni binanın adı "Cumhuriyettir”.

Temelinde kan ve iman vardır. Biz bu binanın yıkılmayacağına inanmışız. Bizim gözümüzün önünde yapılan bu binanın bazı ustalarında beceriksizlik, kayıtsızlık, yorgunluk vardır. Genç kuvvetlerin yardımına muhtaçtırlar. Ustalar, dülgerler çalışmaktadırlar, fakat bunların mesaisinde ihtisas ve iş bölümü yoktur.”

Bu perspektifte bir diğer makale ise H.Nihal imzasıyla, Atsız tarafından “Aynı Tarihi Yanlışlığa Düşüyoruz” başlığı ile 15 Nisan 1932’de yayınlanmıştır. Yazının giriş kısmında Atsız, hocası olan Zeki Velidi’nin Türk Tarihine yönelik yazdığı bir kitaptaki “dünya savaşının neticesinin batı cephesinde değil Çanakkale savaşından sonra belirlendiği, bu savaşla birlikte 400 yıllık makûs Türk tarihinin değiştiği, Dünya siyasetinde Türklerin yine eski günlerdeki gibi faal bir aktör olacağı...” fikirlerine katılmakla birlikte bir uyarıda bulunmaktadır. Bu uyarı Çanakkale ile birlikte tüm tehlikelerin bertaraf edildiği yanılmasıdır (Atsız, 1932, s. 6):

“Bugün biz Yakın Şark medeniyeti dairesinden garp medeniyeti dairesine giriyoruz. Bu hareket gündelik gazete sütunlarında gördüğümüz gibi cumhuriyetin ilânından beri devam eden bir hâdise değildir. Bilâkis, şuurlu olarak bir buçuk asırdan beri devam eden bir vakiadır. Bilhassa on dokuzuncu asrın Türkiye tarihi baştan aşağı garp medeniyetine doğru yapılan hamlenin sarsıntılarıyla doludur. Fakat bütün bunlara rağmen cumhuriyetin ilânına kadar, bu hareketler ihtiyatla yapılıyordu. Çünkü İslâm medeniyeti ananesi ve irtica henüz kuvvetliydi. Şimdi ise artık garp medeniyetine giriş hamlesinin önüne dikilecek dahilî kuvvet kalmamıştır. O halde biz bütün hızımızla garba koşabilir, garplı olabiliriz değil mi?

-Hayır...”

Atsız’a göre devam eden tehlike resmi ideoloji tarafından yapılan medeniyet tercihi ve bunun uygulanma şeklidir. Türklerin İslam’ı kabulüyle birlikte İslam medeniyetine girerken de bu medeniyetin başta din olmak üzere bütün kurum ve unsurlarını alma hatasına düştüğünü işaret etmektedir. Yaşanan bazı olaylar ve tartışmalara örnek veren Atsız makalesinde o gün için yapılan medeniyet tercihinin dini de kapsayıp kapsamadığını sorgulamaktadır. Bu noktada bazı Türk aydınlarının medeniyetçilik çerçevesinde Hıristiyanlığa meylettiğini de onların demeç ve yazılarından hareketle ortaya koyup, bunlara kızgınlığını belirtmektedir. Yazısının bu noktasına kadar resmi ideoloji ve tarih anlayışıyla hesaplaşan Atsız İlerleyen satırlarda resmi ideolojinin “İslamiyet’i Türkleştirme” çabaları kapsamında Kuran ve ezanın Türkçeleştirilmesi ve Türkçe okunmasına yönelik faaliyetlerini doğru bulmakla birlikte bu işin yarıda kaldığını belirterek yine hesaplaşmasına devam ediyor (Atsız, 1932, s. 7).

Makalesinin devamında dil bahsine giren Atsız Tarihin farklı dönemlerinde medeniyet ve din değiştiren Türklerin buna rağmen dillerini

koruyabildiklerinin altını çizerek İslamiyet sonrasında bunun değiştiğini ve bu tehlikenin farkına hiç kimsenin varmamasından ötürü Arapça ve Acemce sözcüklerin Türkçeye girerek dilin saflığını yitirdiğini iddia etmektedir. Yeni bir medeniyet tercihinin kıyısında olan Türklerin bugün de aynı hataya düşmemesi çağrısında bulunmaktadır. Bu noktada kurulan dil encümeninin Dile giren Fransızca ve İngilizce sözcüklere ve ortaya çıkan bozulmaya karşın hiçbir şey yapmadığı ve Türk dilini koruyamadığı gerekçesiyle hedefine almıştır. Yazısının sonunda Atsız okları yeniden resmi ideolojiye yönelterek şu satırlarla tamamlamıştır (Atsız, 1932, s. 8):

“O halde deminden beri söylediğim sözlerin neticesi nedir? Gayet basit: Vaktiyle medeniyet değiştirenken yaptığımız yanlışlıklar bugün de yapıyoruz. Bugün de millî harsımız tehlikededir. Hem bu sırada medeniyetlerin tesiri, eski asırlardakinden kat kat üstün olduğu için tehlike daha büyüktür. Fakat bu kadarla da kalmıyor. Bizim manevî taraflarımız da tehlikededir. Bunu da gelecek sefer yazacağız.”

Dergide son sayılara yaklaşıldıkça eleştirinin tonunun da artmaya başladığı, tepkilerin daha net bir şekilde ifade edildiği makalelerin yayınlanması söz konusudur. 15 Haziran 1932’de, derginin 14. sayısında, yine H.Nihal imzası ile Atsız tarafından kaleme alınan “Milli Seciye Buhranı” başlıklı yazı bu minvalde değerlendirilebilecek olan bir yazıdır. Yazın girişinde “çökmekte olan” garp medeniyetine girme azim ve tercihinin yanlış ve talihsiz bir karar olduğu dile getirilerek doğrudan resmi ideoloji eleştirilmekte. Batıcılığın “ecnebiperestlik” olarak değerlendirildiği yazıda ahlak anlayışının da erozyona uğradığı iddiasından hareketle batıdan gelen fikir ve etkilerin “hiçbir gümrüğe uğramadan” alındığı ve kötü bir şekilde hazmedildiğinin altı çizilmektedir (Atsız, 1932, s. 3):

“Vaktiyle Hamdullah Suphi Bey, Türk Ocağında "biz garp medeniyetine ihtida ettik" diye bağırıyordu. Bu, şimdiye kadar içinde bulunduğumuz şark medeniyetini "küfür" saymak demektir. Halbuki biz maziye pek çabuk unuttuk. Vaktiyle içinde bulunduğumuz şark medeniyetinin garp medeniyetinden yüksek olduğunu, o medeniyet sayesinde yüksek bir imparatorluk kurduğumuzu, büyük insanlar yetiştirdiğimizi pek çabuk unuttuk.”

Türk milliyetçiliğinin çatı örgütü konumunda olan fakat 1931 de kapanan Türk Ocakları’nın başkanlığını yapan Hamdullah Suphi’de Atsız’ın eleştiri oklarının hedefi olmuştur. Burada bir parantez açarak dergide Türk Ocaklarının kapanması/kapatılması hususunda bir beyanın veya tepkinin olmayışı da dikkat çekicidir. Bu üç şekilde yorumlanabilir. Bunlardan ilki kurumun, Atsız tarafından, karşı durduğu ve eleştirdiği resmi ideolojinin bir aracı pozisyona evrilmiş, cumhuriyet devrimlerinin taşradaki örgütlü ajanı olarak yorumlanmasından kaynaklanıyor olabilir. İkinci ihtimal, dönemin şartlarında Atsız’ın şimşekleri üzerine çekmeme gayreti, üçüncü ihtimal ise

Türk Ocaklarından boşalan alanı kendi hedef kitlesi ve sahası olarak görüp o alanı yönlendirebileceği varsayımı olabilir. Atsız'ın karakteriyle birlikte düşünüldüğünde ikinci ihtimalin oldukça zayıf ama bir ve üçüncü ihtimalin ise daha kuvvetli olduğu belirtilerek bu parantez kapatılabilir.

Atsız makalesinin ilerleyen satırlarında resmi ideoloji dışında farklı milliyetçilik kamplarını da hedefine almaktadır. Şuursuzlukla suçladığı Anadolucuların Türk milletinin adını “Anadolu milleti” olması önerisine şiddetle karşı çıkmaktadır (Atsız, 1932, s. 4):

“Münevverlerimiz arasında seciye buhranı vardır. Gençliğe ve halka kendilerinde olmayan bir şeyi veremezler. Maarif Vekâleti bu millî seciye buhranının farkına varmış gibi gözüküyor. İhtimal ki mekteplerde ve darülfünunda okunulması mecburî kılınan yeni tarih kitabı bu düşüncenin neticesidir. Fakat bu kâfi değildir. Bu kitaptaki birçok ilim ve prensip yanlışlıklarını yok farz etsek bile yalnız bu kitabı mekteplerde okutmakla millî seciye kuvvetlenmez”

Makalesini yukarıdaki satırlarla bitiren Atsız milli kimlik konusunda batıcılığı yanlış anlayan ve deformasyona uğrayan gençlerden eğitim bakanlığının da rahatsız olduğunu belirterek, bu çalışmanın Türk Tarih Tezi kısmında anlatılmış olan, bir tarih kitabı yazdırıldığı ve müfredata konuluğundan bahsetmektedir. Bu adımı olumlu fakat yetersiz bulan Atsız bu konuda da eleştirilerini sürdürmekte kitabın içerik ve bilimsel yönden yetersiz olduğunu iddia etmektedir.

Derginin sondan bir önceki sayısı olan 15 Ağustos 1932 tarihli 16. sayısında biraz önce de bahsedilen eleştiriler üst perdeden ve artık açık adres belirtmek suretine dönüşmüştür. Bu sayının giriş makalesi son derece sert başlığı ile dikkat çekicidir; “Maziye İnkâr Edenler, Darülfünun ve Milli Tarih Kongresi”. Muhtemelen adli bir süreçle karşılaşmamak için imzasız yayımlanan bu makalede hedef artık çok nettir. Galiz küfürlerle “maziye söven”, “milliyetini inkâr eden” ve bunları yazılı basılı eserlerde yayan aydınlara yüklenen yazıda resmi tarih anlayışının Osmanlı'yı silen tutumu eleştirilmektedir (Atsız, 1932, s. 1):

“Maziye inkâr edenler "istikbal, istikbal" diye haykırıyorlardı. Maziye dayanmayan bir istikbal olamayacağını düşünmüyorlardı. Onlara göre maziye sevmek irtica idi. Asrî olmak için maziye atmak ve yalnız ilerisini düşünmek lâzımdı. Halbuki bu fikri ileri sürenler hep imanları ve iradeleri zayıf biçare insanlardı....

...Garba gitmek, garba tapmak diye bağırın, garbın her şeyini taklit eden efendiler, garbın giyinme usullerini, şampanyasını almadan önce bu gibi milliyetçiliği kuvvetlendirecek âdetleri memleketimize soksaydılar daha insanca bir iş görmüş olurlardı. Fakat biz, bize zararı olan

cihetlerde Avrupa'yı bir maymun mukallitliği ile taklit ederken, bize faydalı olan taraflarında onun zıddına gittik”

Cumhuriyet devrimlerinin ve resmi ideolojinin batıcılık anlayışının en net şekilde eleştirildiği bu makalede Darülfünun hocaları da bu eleştirilerden nasibini almaktadır. Resmi tarihe angaje tutumlarının yerildiği makalede, hocalığın vasfının inkılap nutukları vermek, bu esnada maziyi inkar etmek ve öncesini yok sayarak Türk tarihini cumhuriyet ile başlatmak, yaşasın cumhuriyet diyerek kadeh kaldırmak ve yabancı misafir profesörlerle öpüşmek, onlarla dostluk kurmak olmadığının altı çizilmektedir.

Burada Atsız'ın eleştirisi bahsi geçen hocaların yalnızca batıcı olmalarından kaynaklanmamaktadır. Zira hocaların inkılap ideolojisi, Türk hukuku veya Türklükle ilgili hiçbir şey anlatmayıp Fransız eserlerini ve kitaplarını “papağan gibi” tekrarladıklarını, onların devrime olan sadakatlerinin yalnızca şekli anlamda olduğunu dile getirmektedir (Atsız, 1932, s. 2). Bunlar anlatıldıktan sonra bahsi geçen duruma bir tepki verilmesi gerekliliğinin ortaya çıkmasından hareketle Ankara'da bir tarih cemiyetinin kurulmuştur (Atsız, 1932, s. 3):

“Biz garp medeniyetini kabul ettikten sonra baş döndürücü bir süratle ve kendimizi unutacak kadar garplılaştık. Fakat bir de Türkleşmek lâzımdı. Biz öyle bir millet olmalıydık ki mazideki ananelerimizle bu günün icaplarını telif edebilelim. Bunun için maziye hürmet etmek, hürmet etmek için de maziyi bilmek lâzımdı. Halbuki münevverlerimiz maziye bol bol sövmekten başka ne yapıyorlardı? İmparatorluk devrimiz olan Osmanlı ve Selçuk hanedanları devri bir çirkef sahnesi gibi tasvir ediliyor, atılıyor ve herşeyin başlangıcı olmak üzere cumhuriyet devri alınıyordu. Bunun bütün kabahati kraldan çok krallık taraftan olan yaygaracılar, yani inkılâbı yapanlardan çok inkılâpçı olmaya kalkışan çığırtkanlarda idi.”

Osmanlı ve Selçuklunun resmi tarihte bahsinin geçmeyişi ve dahası Osmanlının negatif tarih olarak görülüp oraya hakaretler edilmesini içine sindiremeyen Atsız bu noktada da resmi ideoloji ve Türk Tarih Tezi'nden net bir şekilde ayrılmaktadır. Fakat bu anlayışın oluşturulmasında sessiz kalan Darülfünun hocalarını da bu suça ortak saymaktadır. Koca bir tarihin ve bunun birikimlerinin yok sayılmasına içerleyen yazar, bu konuda Darülfünunun resmi ideolojiyi bilim ve tarih ekseninde etkilemesi gerekliliğinden bahisle bunun yapılmadığını, okulun adeta bir arpalığa döndüğünü iddia etmektedir.

Neticede Ankara'da toplanan, Türk Tarih Kongresi'ni olumlu bulan yazar, tarih alanında Darülfünunun uyuşukluğundan kurtulmak için bunu bir fırsat olarak görmektedir. Liseler için tarih kitabı yazılmasını da tasvip eden Atsız bu noktada “Ankara'daki tarih encümeni bazı nazariyeler koymuş olabilir. Avrupalıların kendi lehlerine ve bizim aleyhimize koydukları nazariyeleri kabul etmektense kendi lehimize nazariyeler koymak şüphesiz daha makul bir harekettir” (Atsız, 1932, s. 4). Cümleleriyle Tarih Tezine

yöneltiği eleştirilerin tonunu biraz azaltarak yazısının bu bölümünde tarih kongresi ve hizmetlerini adeta “kötünün iyisi” olarak nitelendirmektedir.

Bu yazı da dâhil olmak üzere şimdiye kadarki yazılarında geleneksele işaret eden, garp yerine şarkı savunan ve devrim ideolojisini, resmi ideoloji ve batılılaşmayı ciddi şekilde eleştiren Atsız “din, bir mefkûre olmak kuvvetini kaybetmişken bizim için sarılacak yegâne istinatgâh milliyetimiz, genç Türkçülüğümüzdür.” diyerek bir anlamda resmi ideolojinin dine bakış açısıyla yakınlaşan bir noktaya gelmektedir. Atsız Darülfünun’la ilgili yine kendinden beklenebilecek bir çözüm önerisiyle yazısına son vermektedir (Atsız, 1932, s. 5):

“...İlmî vazifesini yapamayan ve birçok müderrisleri Türk olmayan darülfünundan ise mefkurecî bir vazife beklenemeyeceği gayet tabiidir. Daha iyisi kurulmak şartıyla, bu darülfünun kökünden yıkılmalıdır.

Sonuç

23 Nisan 1920’de Ankara’da Millet Meclisinin kuruluşuyla başlayan, Kurtuluş Savaşı sonrasında 29 Ekim 1923’te Cumhuriyetin ilanı ile birlikte hız kazanan, imparatorluktan ulus-devlete, monarşiden-cumhuriyete yönelik bir değişim ve dönüşüm süreci Türk siyasal, devlet ve toplum hayatında köklü değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Osmanlı’nın son iki yüzyılına damga vuran modernleşme hamleleri çalışmanın da konusunu oluşturan cumhuriyetin kuruluş döneminde çok daha etkin ve devrimsel bir biçimde devam etmiştir. Bu sürecin felsefi arka planını pozitivistlikten beslenen milliyetçilik ideolojisi ile harmanlanmış bir medeniyetçilik tasavvurunun oluşturduğu söylenebilir.

Özellikle ulus-devletin gereklerinden olan milli kimliği yaratma ve sürekli yeniden oluşturma çabası kapsamında, kültürel ve siyasal diğer devrimleri de destekleyecek olan ve resmi ideolojinin hedeflerine ulaşmasını sağlayabilecek bir tarih inşası için cumhuriyetin kuruluş dönemlerinden itibaren gayret gösterilmiştir. Daha önce Osmanlı millet sisteminin bakiyesi olan, kendini etnik bir aidiyetten ziyade Müslüman olarak tanımlayan ve dahası özellikle son iki yüz yılda savaşlarda mağlubiyetler, toprak kayıpları, göç gibi olgularla gururu incinmiş bir halk kitlesinin millete dönüştürülmesi için bu hayati öneme sahiptir.

Yine bu dönemde Batı tarafından hor görülen, Anadolu’daki varlığına geçici gözüyle bakılan, işgalci, barbar bir millet olarak tanımlanan Türk algısına karşı da bir cevap verilmesi ve bu topraklar üzerindeki meşruiyetin inşa edilmesi gerekmektedir.

İşte bu şartlar ve gereklilikler çerçevesinde cumhuriyetin kuruluş döneminde sırasıyla resmi ideoloji, tarih ve kimlik birbirlerine bağlı ve destekleyen bir şekilde oluşturulmuştur. Buna yönelik devlet tarafından ciddi adımlar atılmış, dönemin muteber bilimlileri olan antropoloji ve tarihle

desteklenen bir inşa süreci yaşanmıştır. Eldeki insan ve eğitim kaynakları sınırlı olan genç Türkiye Cumhuriyeti bunun için dünyaca tanınan, alanında uzman yabancı bilim adamlarından faydalanmış, kendi insan kaynağını oluşturmak için batıya öğrenciler göndermiştir.

Sonrasında Resmi ideolojinin, tarih inşasıyla ilgili attığı ilk somut adım olarak bu çalışmanın da bağlantılı konusu olan Türk Tarih Tezi, Türk Tarih Kongresi çerçevesinde oluşturulmuştur. Oluşturulan bu tez, insanlık tarihinin Orta Asya’da başladığını, Türklerin Orta Asya kökenli olmalarına rağmen tarihin öncesi dönemlerde yaşanan kuraklık neticesinde Anadolu’ya göçtüklerini ve buranın yerli halkını oluşturduklarını, gerek Orta Asya gerek ise Anadolu’da medeniyeti kuran ve aktaran bir millet olduklarını, tıpkı Avrupa insanı gibi brakisefal kafatasına sahip beyaz ırk olduklarını iddia etmektedir. İç ve dış sebeplerle ortaya koyulan bu iddialar dönemin şartlarında belirli amaçlar doğrultusunda kısmi gerçek kısmi kurgu halinde dönemin bilim anlayışları ile doğrulanmaya ve meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

Resmi ideoloji dolayısıyla resmi milliyetçilik anlayışının ortaya koyduğu bu tezlere karşılık, cumhuriyetin inşa edildiği bu dönemde, resmi milliyetçilik anlayışını kendi çerçevesinde oluşturmaya, dönüştürmeye ve etkilemeye çalışan çevre milliyetçilikler de kendi tez ve doğrularını ortaya koymaya çalışmışlardır. Bunlardan, o dönem için sınırlı bir etki alanına sahip olan fakat sonraki dönemlerde popüleritesini artırıp ve bir siyasal akım haline gelecek olan etnisist Türk milliyetçiliğinin de önerileri bu bağlamda düşünülebilir.

Etnisist Türk milliyetçiliğinin ilk elden ve orijinal kaynağını ise daha sonra bu akımın öncüsü olacak olan dönemin Darülfünun asistanlarından Hüseyin Nihal Atsız’ın 1930-1932 yılları arasında çıkardığı Atsız Mecmua’dır. Tam da milli tarihin şekillendiği ve kimliğin buna binaen inşa edildiği yıllarda bu dergiden Atsız’ın fikirleri bu çalışma kapsamında derlenmiştir.

Resmi ideolojinin, geçmişten, gelenekten ve kültürden bir kopuş yarattığı gerekçesi ile Atsız, cumhuriyet modernleşmesini başlangıçta ciddi şekilde eleştirmektedir. Bu eleştiri Osmanlı ve Selçukludan gelen birikimin reddedilerek tarihin “yapay” bir şekilde kadim Anadolu uygarlıklarından başlatılması, medeniyet olarak batının belirlenmesi, devrimlerin devrimin özünün halis niyetlerle ortaya çıkmasına rağmen bunun ruhunu anlamayan yabancılar ve “yabancılaşmış” Türklerden oluşan yanlış eller tarafından yürütülmeye çalışılması ve bilimin bu amaç doğrultusunda araçsallaştırılması gibi konulardan oluşmaktadır.

Atsız’a göre milletler antropolojik değil dil ve kültürlere dayalı bir olgudur, dolayısıyla resmi tezin antropolojiye dayalı olan beyaz/sarı ırk tartışmasını reddederek Türk ırkının Altay veya Turan ırkı olduğunu öne sürer. Yine resmi tarih anlatısına şerh koyduğu başka bir kısım ise Türklerin Aryani olmadıklarıdır. Bu noktada resmi tarih tezinden ayrılmakla birlikte

Türklerin brakisefal kafatası yapısına sahip olduğu da Atsız tarafından da kabul edilmekte ve ispat edilmektedir.

Resmi tarih tezinin aksine Orta Asya çıkışlı başlayan göçün nedenleri ekolojik ve coğrafi faktörlerde değil ekonomik iktisadi ve toplumsal faktörlerde aranmalıdır. O'na göre Türkler devlet kurma gücü yüksek olan bir millettir. Türk tarihi ve peşi sıra kurulan Türk devletleri tamamlayıcı nitelikte ve birbirinin devamıdır dolayısıyla tarihin bir kısmını yok sayan resmi tarih tezine karşın Atsız mecmua özelinde, Atsız'ın tarihe bakış açısı bütüncül bir yaklaşım sergilemektedir.

Dergi içerik incelemesinde karşılaşılan bir kafa karışıklığı, çelişki ya da düşüncede farklılaşma olarak dikkat çeken bir husus ise şudur: Hüseyin Nihal Atsız gelenek, kültür ve İslam'la bezeli Osmanlı tarihine atif yapmak ve o alanı kutsamakla birlikte daha sonraki yazılarında İslam'ı bu denklemden çıkartmaktadır. Resmi ideoloji veya tarih tezi ile örtüşen bir diğer nokta da burasıdır. İslam'ın yerine milliyetçilik ve Türkçülüğün birleştirici payda olacağını ifade etmektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse resmi ideoloji ile Atsız Mecmua'da oluşan Atsızcı anlayış Türk milletinin tarih ve kimliğinin oluşturulması sürecine farklı perspektiflerden yaklaşmışlardır. Resmi ideoloji ve bununla bağlantılı Türk Tarih Tezi Osmanlı'nın çöküşünün ardından "Modern Türkiye Cumhuriyeti"ni kurmaya odaklanmış, bunu laiklik ve batılılaşma ekseninde bir ulus-devlet kurgulayarak yapmaya çalışmıştır. Resmi ideolojide tarih, yeni cumhuriyetin temellerinin atıldığı bu dönemde, ulus devletin inşasında araçsal bir rol üstlenmiştir.

Atsızcı perspektifte ise tarih, başlı başına bir özne olarak yorumlanmaktadır. Türk milletinin "büyük" tarihine odaklanarak milli gurur ve üstünlük duygusunu güçlendirme hedefine, Türk milletinin geçmiş zaferleri ve büyük devletler kurma kabiliyetinin vurgulanmasıyla ulaşılabilir. Dolayısıyla resmi ideolojide olduğu gibi bir tarihsel sıçramadan ziyade günahı ve sevabıyla bir devamlılık söz konusudur.

Henüz genç idealist bir asistanken, Türk Ocaklarının kapatıldığı, devletin milliyetçiliği tekeli altına almaya çalıştığı, köklü devrim ve dönüşümlerin yaşandığı, tek parti yönetiminin hâkim olduğu ve insanların bunu eleştirmeye çekindiği böyle bir atmosferde, çıkardığı dergi aracılığı ile kamuoyu oluşturmaya, resmi ideolojiyi etkilemeye, yanlış yapıldığını düşündüğü hususları açıkça eleştirmeye yönelik Atsız, bu yönüyle takdire şayan bir düşündürdür. Moda olanı değil kendince "doğru olanı" söyleme gayreti, idealizmi ve cesareti onu, Türk düşünce tarihinde farklı bir yere konumlandırmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Tuğrul Korkmaz, %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Tuğrul Korkmaz, %100

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Kaynakça

- Ahmet Rıza. (1931, Ekim). Türk antropolojisine methal. *Atsız Mecmua*, 6, 7-10.
- Ahmet Rıza. (1931, Kasım). Türk antropolojisine methal II. *Atsız Mecmua*, 7, 10-12.
- Ahmet Rıza. (1932, Mart). Türk antropolojisine methal III. *Atsız Mecmua*, 11, 4-7
- Akman, Ş. T. (2011). Türk tarih tezi bağlamında erken cumhuriyet dönemi resmi tarih yazımının ideolojik ve politik karakteri. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1), 80-109.
- Atsız, H.N. (1932, Ağustos). Maziyi inkar edenler, darülfünun ve milli tarih kongresi. *Atsız Mecmua*, 16, 1-5
- Atsız, H.N. (1931, Haziran). Fikir hayatı. *Atsız Mecmua*, 2, 20-21
- Atsız, H.N. (1932, Haziran). Milli seciye buhranı. *Atsız Mecmua*, 14, 3-4
- Atsız, H.N. (1931, Mayıs). Türkler hangi ırktandır. *Atsız Mecmua*, 1, 4-5
- Atsız, H.N. (1932, Nisan). Aynı tarihi yanlışlığa düşüyoruz. *Atsız Mecmua*, 12, 6-8
- Atsız, H.N. (1932, Nisan). Bize bir gençlik lazımdır. *Atsız Mecmua*, 12, 1-3
- Ayda, A. (1991). *Sadri Maksudi Arsal*. Kültür Bakanlığı.
- Copeaux, E. (2006). *Tarih ders kitaplarında (1931-1993) Türk tarih tezinden Türk-İslam sentezine*. İletişim Yayınları.
- Çelik H. S. (2016). İnönü döneminde resmi tarih yazımına yönelik yeni yaklaşımlar: bir revizyonun analizi. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 24, 80-121.

- Durgun, Ş. (2010). *Modernleşme ve siyaset*. A Kitap.
- Erdenir, F.H.B. (2005). *Avrupa kimliği pan milliyetçilikten post milliyetçiliğe*. Ümit Yayıncılık.
- Ersanlı, B. (2002). Bir aidiyet fermanı: Türk Tarih Tezi. Bora T. (Ed.) *Modern Türkiye'de siyasi düşünce* içinde (s.800-810), C.4 Milliyetçilik. İletişim Yayınları.
- Güvenç, B. (1994). *Türk kimliği*. Remzi Yayınları.
- İnan, A. (1939). Atatürk ve tarih tezi. *Bellekten*, 3(10), 243-246.
- Kabapınar, Y. (1992). Başlangıcından günümüze Türk tarih tezi ve lise tarih kitaplarına etkisi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 143-178.
- McMillan, M. (2003). *Paris 1919 Paris barış konferansı ve dünyayı değiştiren altı ayın hikâyesi*. ODTÜ Yayıncılık.
- Oral, M. (2019). *Türkiye'de romantik tarihçilik*. Yeniinsan Yayınevi.
- Saral, E. (2022), Birinci Türk tarih kongresi kapsamında Türk tarih tezi ve ulusal tarih yazımına dair genel bir değerlendirme. Erdaş S.-Yıldırım S. (Ed.) *M.Deriş Kılınçkaya armağan kitabı* içinde (s. 395-420), Siyasal Kitabevi.
- Tevetoğlu, F. (1988). Türk edebiyatında takma adlar. *Türk Dili Dergisi*, 55(437), 267-280
- Timur, T. (2001). *Türk devrimi ve sonrası*. İmge Kitabevi.
- Turan, Ş. (1995). *Türk devrim tarihi III yeni Türkiye'nin oluşumu (Birinci Bölüm) (1923-1938)*. Bilgi Yayınevi.
- Yıldız, A. (2007). *Ne mutlu Türküm diyebilene-Türk ulusal kimliğinin etno-seküler sınırları (1919-1938)*. İletişim Yayınları.

Extended Abstract

Nation-states consider identity construction as one of their most significant missions. The construction of identity involves establishing a connection among different communities to create a nation, necessitating the establishment of objective and subjective ties within this community. In this context, history and historical narrative play a vital role. During the rise of the new republic, which emerged from the remnants of the empire and developed into a nation-state, official historical narrative was considered as an instrument. Unlikely to other nation-states, the process in Türkiye included comprehensive reforms and changes in the government system, which led to the emergence of an official historical narrative that served for other purposes, too. This move was not only intended to influence and guide the historical narrative, but also created a class of intellectuals who wished to shape or critique the narrative. A notable figure in this regard is Hüseyin Nihal Atsız, who would later become the central figure of one of the nationalist movements

in Türkiye. This study aims to shed light on Atsız's conception of history through the journal he was publishing at the time when the Turkish historical thesis, which forms the basis of the official historical narrative, was being formulated.

In the process of founding the Republic of Türkiye, one of the areas that needed transformation or construction was history. In order to serve the demands of domestic and foreign policy and to be associated with civilizational preferences, a historical narrative capable of serving these ends was required. It can be said that the Islamic and Oriental heritage inherited from the Ottoman Empire was perceived negatively and rejected, and a new vision of the future was born that blends nationalism, secularism and civilization. There is no doubt that with such a major transformation, it is impossible to avoid negative reactions or take actions that everyone can accept and make everyone satisfied. In this period in which state codes are established and built with radical changes from politics to sociology, from economics to culture; proposals, criticisms and alternative theses appeared aiming to influence and shape the official politics in accordance with the framework of their own thoughts. Especially in the construction of identity, making sense of history and cultural issues, different circles have attempted to effectively influence official ideology and to transform/influence it in line with their own wishes.

The subject of this study will be the conception of history in Atsız Mecmua which was published in 17 issues between 1931 and 1932, in which identity, history, geography and national goals are handled from a nationalist perspective; coinciding with the period when the Turkish History Thesis and the official historical narrative of the Republic were created. The scientificity, correctness or inaccuracy of the Turkish History Thesis and Atsız's understanding of history is not the subject of the study, purpose of is to understand the claims and arguments of these theses. The main questions that the research tried to answer are: what is the Turkish history thesis, for what reasons and purposes it was born, what reactions did it meet, what kind of reactions there were against the Turkish History Thesis in Atsız Mecmua and what is proposed. In order to find answers to these questions, firstly, the historical background that revealed the Turkish History Thesis will be mentioned and then this thesis will be tried to be put forward in the context of its goals and objectives. Afterwards, the texts in the 17 issue of Atsız Mecmua will be evaluated through a content analysis, and along this axis, Hüseyin Nihal Atsız's understanding of alternative history will be tried to be revealed.

The Turkish history thesis emerged to serve both internal and external purposes. While the internal purpose is to shape national identity, the external purpose is to counteract the Western perceptions of Turks as a second-class, invasive, and barbaric nation in Anatolia. Turkish History Thesis tries to serve for the purpose by seeking answers to questions such as: -Who are the oldest indigenous people of Türkiye?; How did the first civilization appear in

Türkiye and who brought it?; What role do the Turks play in world history and civilization?; As the founding of a 3000-year state in Anatolia by the Turks a historical legend and a continuation of the Byzantine legacy, what could explain the emergence of this state?; What is the true nature of Islamic history and what role did the Turks play in Islamic history? In response to these questions, the claims of the Turkish History Thesis are as follows: -The first place and cradle of civilization is Central Asia, -The first homeland of the brachycephalic and white race is Central Asia, -The Turks are brachycephalic and white race, their homeland is Central Asia, -The creator of the first civilization in history are Turks.-Due to the drought and climate change experienced in prehistoric times, They spread all over the world and founded new civilizations. They went to India, Mesopotamia, Egypt and Anatolia, -The first indigenous people of Anatolia are the Hittites who came to Anatolia from Central Asia and are the ancestors of the Turks.

While Atsız's perspective agrees in some respects with the official Turkish historical thesis, it deviates in many aspects, resulting in an individual historical perspective. While both acknowledge the origins of the Central Asian Turks, their brachycephalic skull structure, and their role in civilization, they differ on issues such as whether Turks are Aryans, whether the ancient Anatolian civilizations were Turkic, the identity of the Ottoman Empire, and necessity so that the republic can fall back on its heritage.

In Atsız's perspective, on the other hand, history is interpreted as a subject on its own. It aims to enhance national pride and supremacy by focusing on the great history of the Turkish people, showcasing past victories and the nation's ability to build great empires. Therefore, rather than a historical leap as portrayed in the official ideology, Atsız's perspective represents a continuity with the sins and virtues of the past.

Genişletilmiş Özet

Ulus-devletlerin en önemli misyonlarından biri kimlik inşasıdır. Kimliğin inşa edilmesinde ise halk toplulukları arasında bir bağın tesis edilmesi yani kısaca milletin oluşturulması için objektif ve subjektif bağların bu insan topluluğu arasında kurulması gerekmektedir. Bu noktada tarih ve tarih yazımı ise hayati bir rol üstlenmektedir. İmparatorluk bakiyesi olan ve ulus-devlet olarak ortaya çıkan Türkiye devletinin kurulmasında da resmi tarihin yazımı araçsal bir rol üstlenmiştir. Herhangi bir ulus-devletten farklı olarak, bir dizi köklü reform ve hükümet sistemi değişikliğini de içeren bu süreçte Türkiye'de resmi tarih yazımı çok daha fazla amaca hizmet eder şekilde ortaya çıkmıştır. Böyle bir hamle, bir taraftan bu tarih yazımına etki edip onu yönlendirmek isteyen veya ortaya çıkan ürünü beğenmeyerek eleştiren entelektüel bir kitleyi de beraberinde getirmiştir. Bunlardan birisi daha sonra Türkiye'de bir milliyetçilik ekolünün de kurucusu olan Hüseyin Nihal Atsız'dır. Bu çalışmada resmi tarihin bel kemiğini oluşturan Türk Tarih Tezi'nin hazırlandığı dönemde çıkardığı dergi aracılığı ile buna etki etme ve

dönüştürme gayreti içinde olan Atsız'ın tarih anlayışı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulurken dönüştürülmesi ya da kurgulanması gereken alanlardan birini de tarih oluşturmaktadır. Medeniyet tercihiyle bağlantılı, iç ve dış siyasetin gereklerine hizmet edebilecek bir tarih yazımı, bir şart olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlıdan aktarılan İslam ve doğu mirasının negatif olarak görülerek reddedildiği, yerine milliyetçilik, laiklik ve medeniyetçiliğin harmanlandığı bir anlayışla kökenini tarihten alan yeni bir gelecek tasavvurunun kurulduğu söylenebilir. Hiç kuşkusuz bu denli büyük bir dönüşümde olumsuz tepkilerle karşılaşılması ya da topyekûn herkesin kabul edebileceği ve herkesi memnun edebilecek adımların atılması çok da mümkün gözükmemektedir. Siyasetten sosyolojiye, iktisattan kültüre köklü dönüşümlerle devletin kodlarının belirlendiği ve kurgulandığı bu dönemde çevreden de resmî politikaları kendi düşünceleri çerçevesinde etkilemek ve biçimlendirmek isteği ile alternatif öneriler, eleştiriler ve tezler sunulmuştur. Özellikle kimliğin inşası, tarihin anlamlandırılması ve kültürel konularda farklı çevreler resmî ideoloji üzerinde etkili olmaya ve onu kendi istekleri doğrultusunda dönüştürmeye\etkilemeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın konusunu tam da Türk Tarih Tezi'nin ve Cumhuriyetin resmî tarih yazınının oluşturulduğu döneme denk gelen, 1931-1932 yılları arasında 17 sayı yayınlanan kimlik, tarih, coğrafya ve millî hedeflerin, milliyetçi bir perspektiften ele alındığı, Atsız Mecmua'daki tarih tasavvuru oluşturacaktır. Türk Tarih Tezi ve Atsız Mecmua'da yer alan ve büyük oranda Atsız'a ait olan tarih anlayışının bilimselliği, doğru veya yanlışlığı çalışmanın konusu olmamakla birlikte, amaç bu tezlerin iddia ve argümanlarının anlaşılmasıdır. Çalışmada cevabı aranan başlıca sorular olarak: Türk Tarih Tezi'nin ne olduğu, hangi gerekçeler ve amaçlarla ortaya çıktığı, ne gibi tepkilere karşılaştığı, Atsız Mecmua'da Türk Tarih Tezine karşın ne gibi reaksiyonlar olduğu ve nelerin önerildiği sayılabilir. Bu soruların yanıtlarının belirlenmesi için ilk olarak Türk tarih Tezini ortaya çıkaran tarihsel arka plana değinilerek ardından bu tez amaç ve hedefleri bağlamında ortaya konulmaya çalışılacaktır. Sonrasında Atsız Mecmua'nın 17 sayısında yer alan metinler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilecek ve bu ekseninde Hüseyin Nihal Atsız'ın alternatif tarih anlayışı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Türk tarih tezi iç ve dış iki amaca hizmet etmek amacıyla ortaya çıkmıştır. İç amaç ulus kimliğinin oluşmasına hizmet ederken dış amaç ise Batının Türkleri 2. sınıf, Anadolu'da işgalci ve barbar bir millet olarak görmesine cevap vermektir. Tarih Tezi -Türkiye'nin en eski yerli halkı kimlerdir?, -Türkiye'de ilk medeniyet nasıl kurulmuş veya kimler tarafından getirilmiştir?, -Türklerin cihan tarihinde ve dünya medeniyetindeki yeri nedir?, -Türklerin 300 çadırdan oluşan bir aşiret olarak Anadolu'da devlet kurmaları bir tarih efsanesi ve Bizans aktarımıdır. O halde bu devletin kuruluşu neyle izah edilebilir? ve -İslam tarihinin gerçek hüviyeti nedir? Türklerin İslam tarihinde ne gibi bir rolü olmuştur? gibi sorulara cevap

arayarak bu misyonunu yerine getirmeye çalışmaktadır. Bu sorulara cevaben Türk Tarih Tezinin iddiaları şunlardır: -Medeniyetin ilk çıkış yeri ve beşiği Orta Asya'dır, -Brakisefal ve beyaz ırkın ilk yurdu Orta Asya'dır, -Türkler brakisefal ve beyaz ırk olup, anayurdu Orta Asya'dır, -Tarihteki ilk medeniyetin yaratıcısı Türklerdir,-Tarih öncesi dönemlerde yaşanan kuraklık ve iklim değişmesinden ötürü Türkler dünyanın dört bir yanına dağılmış ve yeni medeniyetler tesis etmişlerdir. Hindistan Mezopotamya, Mısır ve Anadolu'ya gitmişlerdir, -Anadolu'nun ilk yerli halkı Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Hititlerdir ve Türklerin atalarıdır.

Atsız resmi Türk Tarih Tezi'nin bazı iddialarını olumlamakla birlikte bir çok noktada ondan ayrılarak münferit bir tarih anlayışı ortaya koymuştur. Örtüştüğü noktalar olarak Türklerin orta Asyadan geldiği, brakisefal kafatası yapısına sahip olduğu, medeniyet kuran ve aktaran bir millet olduğudur. Farklılaşılan yerler ise tezin aksine Türklerin Aryan olmadığı, geçmiş Anadolu uygarlıklarının Türk olmadığı, doğru ve yanlışlarıyla Osmanlı'nın bir Türk devleti olduğu ve cumhuriyetin de onun ardılı olduğu için onun birikimlerinden faydalanması gerektiği gibi hususlardır.

Atsızcı perspektifte ise tarih, başlı başına bir özne olarak yorumlanmaktadır. Türk milletinin "büyük" tarihine odaklanarak milli gurur ve üstünlük duygusunu güçlendirme hedefine, Türk milletinin geçmiş zaferleri ve büyük devletler kurma kabiliyetinin vurgulanmasıyla ulaşılabilir. Dolayısıyla resmi ideolojide olduğu gibi bir tarihsel sıçramadan ziyade günahı ve sevabıyla bir devamlılık söz konusudur.